

О. Вишняк // Українське суспільство. Двадцять років незалежності. Соціологічний моніторинг : у 2-х т. Т. 1. Аналітичні матеріали / за ред. В. Ворони, М. Шульги. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2011. – С. 160–178.

8. Ручка А. Політико-ідеологічна самоідентифікація населення сучасної України // Українське суспільство 1992–2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг / за ред. В. Ворони, М. Шульги. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2012. – С. 29–40.

9. Бортніков В. І. Політична участь і демократія: українські реалії : монографія / В. І. Бортніков. – РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – 524 с.

10. Юрійчук Є. П. Електоральна та референтна легітимація влади на пострадянському просторі: зовнішньополітичні аспекти : монографія / Євгенія Юрійчук. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 480 с.

11. Деггер Р. Участь у політичному житті і проблема апатії / Річард Деггер // Демократія: антологія / упоряд. О. Проценко. – К. : Смолоскип, 2005. – С. 304–326.

12. Бекешкіна І. Рік 2014-й: від президентських виборів до парламентських. До єдності чи роз'єднаності? / Ірина Бекешкіна // Українське суспільство : моніторинг соціальних змін. Вип. 1 (15). Т. 1. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2014. – С. 85–104.

Лютіков Олексій Юрійович, магістр політології (Миколаїв)

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: РЕФОРМА ЧИ ПРОФАНАЦІЯ?

У більшості розвинених країн Європейського Союзу найголовніше завдання влади полягає у задоволенні проблем інститутів громадянського суспільства за допомогою місцевого самоврядування. Саме таке явище як децентралізація допомагає вирішити задоволення таких потреб, тому що дефініцію децентралізації тлумачать як передачу повного права приймати рішення органам та громадам, котрі не підпорядковані центральним органам влади і яких обирають зацікавлені громадяни.

Децентралізація вважається підґрунтям для впровадження нових стратегій завдяки створенню нової системи управління та її нового адміністративного складу. Місцеве самоврядування більш ефективне у вирішенні власних проблем, ніж центральні органи влади. Тому децентралізація на місцевому рівні повинна забезпечити економічну свободу, яка дозволить підвищити соціально-економічний розвиток регіонів, привабити інвесторів, а також підвищити відповідальність влади.

Аналіз систем місцевого самоврядування зарубіжних країн показує, що у світі існує декілька їх моделей, які істотно відрізняються за принципами формування органів місцевого самоврядування, типом взаємовідносин органів місцевого самоврядування з органами державної влади, формами взаємодії

представницьких і виконавчо-розпорядчих органів влади у системі місцевого самоврядування.

О. Бориславська стверджує, що децентралізація є досить складним поняттям, яке можна розкривати через його вплив на: адміністративно-територіальний устрій держави, систему органів публічної адміністрації, розподіл між ними функцій, повноважень та фінансових ресурсів. Проблематика децентралізації як одного із засобів підвищення ефективності функціонування публічної влади вже тривалий час перебуває в полі зору вітчизняних науковців та експертів. Це зумовлено, зокрема, успішною реалізацією засад децентралізації у практиці більшості держав Європейського Союзу. Децентралізація означає такий спосіб визначення та розмежування завдань і функцій, за якого більшість із них передається з рівня центральних органів на нижчі рівні суспільного управління і стає завданням та повноваженням органів нижчого рівня [2].

У країнах Європейського Союзу врядування визначається як низка правил, процесів та норм поведінки, що стосуються способу реалізації владних повноважень, особливо щодо питань забезпечення їх відкритості, участі громадськості, підзвітності, ефективності та координації дій. Основоположним аспектом реформ, що реалізуються інституціями Європейського Союзу з метою вдосконалення системи врядування, є більш якісне залучення громадянського суспільства до процесів вироблення правил та політики на рівні Європейського Союзу, процедури консультацій та участі громадян у розробці державної політики. У деяких країнах Європейського Союзу законодавство загального спрямування, що регулює діяльність уряду, органів державного управління та держадміністрацій, містить конкретні положення й вимоги щодо проведення публічних консультацій, особливо це стосується процесу розробки й прийняття підзаконних актів та інших регулятивних інструментів та механізмів для реалізації державної політики, визначеної і впроваджуваної урядом або парламентом [4].

Україні варто взяти до уваги досвід Польщі. Остання ще в далекому 1990 році розпочала непростий шлях децентралізації, втричі зменшивши кількість воєводств (адміністративно-територіальних одиниць) та передавши місцевим громадам у своє розпорядження бюджети та самостійність. Серед беззаперечних переваг децентралізації поляки відзначили реальні повноваження, відповідальність та гроші на місцях.

Так, наприклад, на українському урядовому порталі «Децентралізація влади» описано досвід довготривалої непростой реформи влади у польському містечку Юзефув-над-Віслон. Місцеві жителі завдячують ідеальним дорожнім покриттям, справним комунальним послугам, якісній початковій та середній освіті саме двадцяти рокам нелегкої, але результативної реформи децентралізації. Села, міста та містечка після децентралізації у Польщі – це важливі територіальні одиниці державного устрою з повноваженнями, власним майном та бюджетом, гроші до якого надходять переважно від місцевих жителів з податків на нерухомість та доходи. Тому на відміну від податків, які

надходять до центральної влади, місцеві гроші всі до копійки залишаються у розпорядженні міста або села, оминаючи індексації, «переоподаткування» та, насамперед, корупційні схеми. Тим паче, що про кожну витрачену бюджетну копійку люди можуть дізнатися від керівництва гміни (найменшої адміністративної одиниці в Польщі – міста, села або групи сіл і міст). По суті, гміна є самоврядною громадою мешканців певної території і кожного місяця звітує перед жителями, до того ж мешканці шляхом голосування самостійно обирають, на що конкретно підуть гроші – ремонт лікарень або шкіл, або розбудову інфраструктури. Бурмістр гміни Юзефув-над-Віслоном Станіслав Крушевський стверджує, що ще приблизно десять років тому їх містечко повністю залежало від Варшави, нині ж на 20-тисячне місто вони мають бюджет у 106 млн. злотих (близько 630 млн. гривень) [1].

Саме завдяки децентралізації навіть у невеликих містечках Польщі з'явилися сучасні дороги, нові та безкоштовні школи, до речі із басейнами, сучасними спортзалами та кімнатами відпочинку. Завдяки «переповненню» місцевого бюджету сама гміна тепер оплачує соціотерапевтів, психологів та роботу інших спеціалістів, необхідних для нормального розвитку молоді. Як результат адміністративна реформа у Польщі об'єднала 49 воєводств лише у 16, місцеві громади отримали у своє розпорядження бюджети. Успіх децентралізації колишній мер Варшави, а нині депутат сейму Марчин Свенчицький пояснює тим, що уряд довірив розробку та здійснення реформ не політикам, а фахівцям. На його думку, в Україні також є потенціал для вдалих перетворень та здійснення реальних реформ, а не політичних профанацій та побудови PR-кампанії на тему децентралізації.

Реформи в різних країнах дають підстави стверджувати, що у випадку, коли реформу ініціюють самі політики, тоді все йде досить швидко. Коли ж ідею подають чиновники чи експерти, то просування цієї ідеї йде дуже складно. В Україні ж однією з головних перешкод на шляху до успіху децентралізації залишається зміна Конституції України, безпосередньо розділ про місцеве самоврядування.

Поправки в Конституцію України щодо децентралізації несуть певні ризики. «По-перше, замість децентралізації можна отримати фрагментацію, коли держава буде послаблюватися, замість того, щоб посилювати свої функціональні кондиції і можливості, у тому числі, і з наповнення місцевих та державного бюджету. Припустимо, одні регіони зможуть скористатися цим шансом, отримати більш конкурентну економіку і можливість для поповнення бюджетів за рахунок місцевих податків, тому що там розвиваються підприємства, а інші не зможуть. Тобто ризик полягає в тому, що нерівномірність територіального регіонального розвитку може посилитися. По-друге, можемо отримати регіоналізацію держави, тобто посилення ролі місцевих регіональних еліт», – вважає політолог В. Карасьов [3].

На думку Вадима Карасьова, повинна відбуватись децентралізація не держави, а повноважень – тобто передача повноважень центру на місця. По суті вона повинна посилити державу, зробити її функціонально ефективною,

збільшити конкуренцію і можливості для виробництва, направити бюджетні надходження в місцеві органи влади, які можуть йти на фінансування соціальної сфери, наприклад, освіти, медицини, на облаштування інфраструктури, охорону місцевого порядку [3].

Для нашої країни й надалі залишається актуальним питання: чи зможе місцева влада самостійно впровадити стратегії розвитку регіонів України, скориставшись реальними повноваженнями та можливостями після проведення децентралізації, а не піддавшись покусі, створюючи фінансові самодостатні структури місцевого управління, «роздерибанити» бюджет на місці. Також актуальним є питання політичної освіченості громадян та незаангажованого консультування в питанні децентралізації. В Україні ще існує прошарок в суспільстві, в розумінні яких децентралізація постає як федералізація, втрата цілісності та, щонайгірше, порівняння із сумнозвісними невизнаними терористичними «народними республіками». Переважно таку проблематику нав'язують політичні сили, які знаходяться в опозиції до влади, що пропонує реформу децентралізації.

Головними перевагами децентралізації є зміцнення демократичних цінностей, захист прав та свобод людини, підвищення ефективності органів місцевої влади завдяки передачі повноважень на місця (але, водночас, контроль за зловживанням влади), удосконалення соціально-економічного розвитку областей. Таким чином, вивчаючи досвід інших країн, які завдяки децентралізації вийшли на високий рівень у суспільно-політичному, економічному, адміністративному напрямі розвитку, Україні варто чітко розробити багатогалузеву систему децентралізації, оновити та створити сучасну європейську законодавчу базу для здійснення цих реформ. Потрібно залучати до роботи закордонних спеціалістів, експертів, котрі працюють над питанням проведення децентралізації, а також проводити моніторинг роботи українських політиків для яких децентралізація стає профанацією та підґрунтям для побудови власних передвиборчих програм та підтримання рейтингу.

Список використаних джерел

1. Децентралізація влади [Електронний ресурс] .– Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua> .
2. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України [текст] / [Бориславська О.М., Заверуха І.Б., Школик А.М. та ін] ; Центр політико-правових реформ. – К. : Москаленко О.М., 2012. – 212 с.
3. Експерти пояснили наслідки децентралізації в Україні [Електронний ресурс] .– Режим доступу: <http://ar.volyn.ua/20150831-eksperty-poyasnyly-naslidky-detsentralizatsiji-v-ukrajini/>.
4. Пилипишин В.П. Вплив процесів інтеграції на національні системи державного управління [Електронний ресурс] / В.П. Пилипишин. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/EP/2011-3/11pvpctu/>.